

Jona bok

Översättning Tore Jungerstam

Förord

I min översättning följer jag den hebreiska texten väldigt nära. Jag vill återspegla det sätt som den hebreiske författaren valt att uttrycka sig och prioriterar det mer än att få en idiomatisk modern svenska. Jag använder mig av hakklamrar [] för att kunna skjuta in förklaringar och förtydliganden i texten.

När Guds personnamn JHVH används skriver jag HERREN.

Jag har tidigare översatt urhistorien, 1 Mos 1:1–11:26 samt berättelserna om Abraham 1 Mos 11:27–25:11. De hittas på www.urhistorien.com under ”översättningar”.

Sedan tidigare har jag gjort en gedigen grundforskning om urhistorien. Jag har skrivit åtta arbeten där jag i detalj analyserar texten i 1 Mos 1:1–11:26. Just nu håller jag på och doktorerar på urhistoriens litterära komposition.

Min forskning med många intressanta resultat kan beställas som spiralbundna böcker via mig tore.jungerstam@gmail.com eller via SLEF–Media. Man hittar dem också digitalt som PDF-filer via www.urhistorien.com. En del av arbetena kan också beställas via Amazon.

Jag har även en YouTube kanal där jag presenterar en del av den forskning jag gjort. Där finns även en del av mina översättningar inlästa. Du hittar kanalen genom att söka på mitt namn eller så klickar du på den här direktlänken:

<https://www.youtube.com/channel/UCaHJ29tZRmEV4UuUGYgmNXg>

Esse 22 januari 2024 Tore Jungerstam

Innehåll

Förord	<i>ii</i>
Om Jona bok.....	1
Översättning av Jona bok.....	3
HERRENS budskap kommer till Jona: Gå till Nineve	3
Jona flyr	3
HERREN ingriper med en storm.....	3
HERREN ingriper med ett vattendjur. Jona bön	4
HERRENS budskap ges på nytt: Gå till Nineve	5
Jona lyder	6
Nineve omvänder sig.....	6
HERREN tillrättavisar Jona	7

Om Jona bok

Jona var verksam i Nordriket Israel under kung Jerobeam II:s regeringsperiod 792–753 f.Kr. Han föddes i en liten by, Gat Chefer [Gat Hefer], bara några kilometer från Nasaret, se 2 Kung 14:25.

Jona får order av HERREN att bege sig till Nineve, som är dagens Mosul i Irak. Då var Nineve en enorm stad i stormakten Assyrien. Assyrien var ökänt för sin måttlösa grymhet mot andra folk. Man flådde fångar levande och högg av deras kroppsdelar medan de var i liv. Stormakten Assyrien hade också hotat Israel tidigare, åtminstone under kung Ahabs tid vid medlet av 800-talet f.Kr. vilket finns omnämnt i Kurkh-stelen. Se min serie om Kungaböckerna och arkeologin för en genomgång av detta:

https://www.youtube.com/watch?v=bKMSCOcrnbM&list=PLbblbmTvupvVueMpQSnR644YubNq1_iPT&index=1

Efter Jona tid skulle Assyrien besegra Nordriket Israel och inta dess huvudstad Samaria ca 720 f.Kr.

I Jona bok beskrivs Nineve som en enorm stad med 120 000 människor. Det är ingen överdrift, tvärtom. När Nineve var som störst under Sanheribs tid ca 700 f.Kr. menar man att det bodde ca 200 000 människor i staden och att stadens totala omkrets var i trakten av 80–90 kilometer!

Nineves omvändelse var lika oväntad som spektakulär. Finns det något spår av en sådan omvändelse i de sparsamma källor som finns från Jona tid? De kungar som överlappar med Jona tid är:

Adad-Nirari III (810–783)

Shalmaneser IV (782–73)

Ashur-Dan III (772–55)

Ashur-Nirari V (754–45)

Under Ashur-Dan III sker något som är anmärkningsvärt. Under 41 år har kungen varje år dragit ut i fält, men under Ashur-Dan III:s fjärde år stannar kungen i staden. Det ges ingen förklaring till detta. Tiden sammanfaller med Jona verksamma tid. Efter detta återgår kungen till att dra ut i fält, men en tid av stagnation följer och den fortsätter under kung Ashur-Nirari V. Därefter återgår Assyrien till sin gamla storhet och grymhet under Tiglat-Pileser III 745 f.Kr. för att drygt ett sekel senare krossas av Babylonien. Om händelserna under Ashur-Dan III har något med Jona bok att göra eller inte är omöjligt att säga eftersom uppgifterna är så knapphändiga, men där finns en möjlig koppling till en omvändelse som då räddade staden, även om den inte blev kortvarig. Nineve intogs och förstördes mer än 100 år senare, ca 612 f.Kr. av Babylons kung Nabopolassar.

Jona är en av de profeter som Jesus nämner. Och han talar om Jona tecken. Jona tecken är för det första det faktum att Jona var i djurets inre i tre dagar och sedan kom tillbaka levande, på

samma sätt var Jesus i jordens inre i tre dagar. Men i Lukas talas endast om hur Jona blev ett tecken för Nineves invånare. De hörde Jona predika omvändelse – och de omvände sig. På samma sätt ville inte Jesus presentera tecken åt de judar som då anklagade honom, de skulle bara få Jona tecken: hans förkunnelse om omvändelse. Se Matteus 12:39–40 och Lukas 11:32.

Jona bok är en skickligt berättad framställning. Jag vill lyfta fram tre saker:

1. I de första två kapitlen är det tydligt att Jona sjunker längre och längre ner när han försöker fly undan sitt uppdrag:
 - a. Han far ner till Joppe
 - b. Han kliver ner i skeppet
 - c. Han går ner till nedersta däck
 - d. Han kastas ner i havet
 - e. Han sväljs av ett vattendjur som tar ner honom i djupet

2. Det finns en intressant användning av speciella verb. Det första är ”slunga” som förekommer endast 14 gånger i hela Gamla testamentet. ”Slunga” används fyra gånger i det första kapitlet:
 - a. Gud slungar en vind mot havet
 - b. Besättningen slungar lös utrustning och last överbord
 - c. Jona säger åt besättningen att slunga honom i havet
 - d. Besättningen slungar Jona ner i havet

3. Det andra verbet är ”utse/sända”:
 - a. Gud sänder ett stort vattendjur
 - b. Gud sänder en växt som ska ge skugga åt Jona
 - c. Gud sänder en mask som angriper växten
 - d. Gud sänder en brännhet vind

Översättning av Jona bok

HERRENS budskap kommer till Jona: Gå till Nineve

Och det kom [vajehi] ett HERRENS budskap [hebr: davar] till Jona, Amittais son, med orden:

Res dig. Gå till Nineve [Mosul i dagens Irak], den stora staden, och förkunna för den att dess ondska har nått upp inför mig [inför mitt ansikte].

Jona flyr

Då reste sig Jona för att fly till Tarshish, bort från HERRENS ansikte.

Och han for ner till Jafo [Jaffa, invid dagens Tel Aviv].

Och han fann ett skepp som skulle till Tarshish.

Och han betalade avgiften [vad det kostade att följa med].

Och han steg ner i det [skeppet] för att komma till Tarshish med dem, bort från HERRENS ansikte.

[Här gör författaren det verkligen övertydligt att Jona verkligen tänker fly bort från HERRENS ansikte. HERREN sa: Res dig och gå till Nineve. Jona reste sig nog, men han begav sig åt motsatt håll. Han tänkte resa västerut när HERREN befälde honom att bege sig österut]

HERREN ingriper med en storm

Men HERREN slungade en våldsamt vind mot havet. Ja det blev en väldig storm på havet så att skeppet var nära att brytas sönder.

Då greps sjömännen [ett arameiskt låneord] av fruktan. Och var man ropade till sin gud. Och de slungade allt löst [utrustning/last] som fanns i skeppet i havet för att göra henne [skeppet] lättare. Men Jona hade gått ner till nedre däck på fartyget [ett arameiskt låneord som förekommer endast här]. Och han låg där. Ja han sov djupt.

Då gick sjömannens befäl [båtens kapten] fram till honom. Vad är det med dig? Sover som en stock! Res dig! Ropa till din Gud! Kanske bryr sig Gud om oss så att vi inte går under.

[Det här är andra gången Jona får höra: Res dig. Första gången var det när Gud sa att han skulle bege sig till Nineve]

Och man sade till varandra: Låt oss kasta lott så att vi får veta för vems skull detta onda har drabbat oss. Och de kastade lott. Och lotten föll på Jona.

Och de sade till honom: Förklara nu för oss detta: för vems skull har detta onda drabbat oss? Vilket är ditt yrke och varifrån kommer du? Vilket är ditt land och av vilket folk är du?

Och han sade till dem: Jag är hebré och det är HERREN, himmelens Gud, som jag fruktar – han som har gjort havet likväl som det torra.

Då blev männen fruktansvärt rädda! Och de sade till honom: Vad är det du har gjort? Ja männen hade fått veta att det var från HERRENS ansikte han flyr, för han hade berättat åt dem.

[Antagligen uppfattade sjömännen det som att om han verkligen flydde från just den Gud han tjänade – då var det illa!]

Och de sade till honom: Vad ska vi göra med dig så att havet lugnar sig och inte kommer över oss? Ja, stormen fortsatte att härja våldsamt!

Och han sade till dem: Lyft upp mig och slunga mig i havet, så ska havet lugna sig över er. Jag vet att det är för min skull som denna våldsamma storm har kommit över er.

[Det är tredje gången det ovanliga ordet ”slunga” dyker upp. Först är det HERREN som ”slungar” en vind över havet. Sedan slungar sjömännen all lös utrustning överbord och nu ska de slunga även Jona i havet]

Men männen började ro för att försöka återvända till land, men det gick inte för havets vågor låg fortsatt våldsamma över dem.

Då ropade de till HERREN. Och de sade: Åh HERRE [JHVH], vi ber dig: låt oss inte gå under för denne mans skull [för vad han har gjort], ja utgjut inte oskyldigt blod över oss. Ja du HERRE [JHVH], enligt din vilja har du handlat [gjort].

[Sjömännen ber om att de, som är oskyldiga, inte ska dö på grund av vad ”denne man” har gjort. Alternativt ber de om att utifall mannen är skyldig, ska hans blod inte komma över dem.]

Så lyfte de upp Jona. Och de slungade honom i havet. Då upphörde havets raseri.

[Det här är fjärde och sista gången det speciella verbet ”slunga” förekommer]

HERREN ingriper med ett vattendjur. Jona bön

Då sände [utsåg] HERREN ett väldigt vattendjur för att sluka Jona. Och det blev så att Jona var i djurets inre tre dagar och tre nätter.

[Det som sker är alltså ingen slump. Gud ingriper genom att mirakulöst se till att ett stort vattenlevande djur, en fisk, en val eller något annat som lever i vattnet, slukar Jona. Ordet för ”utsåg” kunde också översättas ”kallade på”. Det är Guds aktiva ingripande som gör att detta sker. Att Jona kunde vara tre dagar i djurets inre, i magen (?), är lika naturligt som att Jesu

kropp inte började brytas ner när han var död. Man kan utgå från att det är Gud som mirakulöst gör att Jona kan överleva. På samma sätt som Jona var i djuret inre, var Jesus i jordens ”inre”.]

*Och Jona bad till HERREN, sin Gud, från djurets inre. Och han sade:
Jag ropade i min nöd till HERREN. Och han svarade mig!
Från dödsrikets [underjordens. Hebr. sheol] buk ropade jag på hjälp och du hörde min röst.*

*Du kastade mig i djupet, till havens hjärta [havens mitt].
Ja floden [strömmen] omslöt mig, alla dina brottsjöar och vågor sköljde över mig.*

*Och jag sade: Du har drivit mig bort från dina ögon [din närhet].
Dock! Jag tänker fortsätta att blicka upp mot ditt heliga tempel!*

*Vattnet omslöt mig upp till halsen.
Djupet [havet] omfamnade mig.
Sjögräs snärjde in mitt huvud så det blev som bergens toppar.
[Huvudet som sticker upp ovan ytan liknas vid berg som är täckta av växtlighet]*

*Jag hade sjunkit ner. Jorden med dess bommar var bakom mig för alltid.
[Jona är nu instängd, han kan inte ta sig tillbaka. Detta kan också anspela på att man ”går ner” i dödsriket, se 1 Mos 37:35. Jona tror han är hopplöst förlorad].*

Men han reste mig upp ur graven [gropen], levande – HERREN [JHVH], min Gud!

*När mitt liv höll på att tyna bort, HERREN tänkte jag på [kom jag ihåg].
Ja min bön gick till dig, till ditt heliga tempel*

De som håller sig till [ärar] idel tomhet [följer falska gudar], överger sin trofasta kärlek [sin kärlek och trohet till Gud. Hebr. chesed].

*Men jag, under lovprisning [med tacksam röst] ska jag offra till dig.
Det jag har lovat ska jag uppfylla.
Frälsning [räddning] finns hos HERREN!*

Och HERREN talade till vattendjuret. Och den spydde upp Jona nära torra land.

[Allt som har skett med Jona från det att han steg ombord på skeppet har skett som följd av Guds aktiva handlande i historien. Även detta att djuret nu simmar mot land och Jona spys ut i närheten av den kust han har försökt lämna är en direkt följd av Guds tilltal. Inget av det som har skett med Jona och vattendjuret är sådant som sker ”naturligt”.]

HERRENS budskap ges på nytt: Gå till Nineve

Och det kom ett HERRENS budskap till Jona en andra gång med orden: Res dig! Gå till Nineve, den stora staden, och förkunna för den det budskap som jag ger dig [talar till dig].

[Det här innebär en ny början. Se bokens inledning]

Jona lyder

Och Jona reste sig. Och han gick till Nineve enligt HERRENS ord. [Den här gången lyder han, förra gången Jona reste sig, Jona 1:2, var det för att fly till Tarshish. Det var en lång vandring, ca 800 km].

Och Nineve var en stor stad inför Gud [alt. en övermåttan stor stad], en tredagars vandring.

[Några decennier efter Jona, under kung Sanheribs tid kring 700 f.Kr. nådde Nineve sin största storhet. Den omslöt av en inre stadsmur som var 12 kilometer lång, men utom den bredd staden ut sig vida omkring. Befolkningen uppskattas som störst ha varit 200 000, alltså ännu många fler än vad som anges i Jona bok under hans tid. Uttrycket ”en tre dagars vandring” beskriver stadens enorma storlek. Man brukar tolka det som att det kunde ta tre dagar att vandra igenom eller alternativt runt den. Historikern Strabo skriver att staden i sin helhet var betydligt större än Babylon, det skulle betyda att det även rent konkret kunde ta tre dagar att vandra runt den. Även arkeologin bekräftar att stadens yttre perimeter var i trakten av 80 km.]

Nineve omvänder sig

Och Jona började gå in i staden, en dagsvandring. Och han förkunnade, ja han sade: Ytterligare fyrtio dagar och Nineve ska omstörtas. Och Nineves invånare satte tilltro till Gud [de litade på att budskapet var sant]. Och de förkunnade [utropade] en fasta. Och de klädde sig i säcktyg, från den störste till den minste.

Och ärendet nådde Nineves kung. Då reste han sig från sin tron. Och han tog av sig sin mantel. Och han täckte sig med säcktyg. Sedan satte han sig i gruset [alt. på stoft, aska]. Och han gav upp ett klagorop [ropade, jämrade sig. Som när man ropar i stor nöd. Se 2 Mos 2:23].

Och kungen och hans stormän förkunnade ett påbud i Nineve som proklamerade [sade]: Människa och djur, varken boskap [större djur som kor och hästar] eller småboskap [får, getter], ska äta någonting. De ska varken beta eller dricka. Och täck er i säcktyg människa och boskap. Och ropa till Gud med kraft. Och var man ska vända om från sin onda väg, ja från den orättfärdighet [grymt våld och all slags orätt. Hebr: chamas] som de begår [ordagrant: som sker genom deras händer].

Vem vet om Gud då vänder om och ångrar sig, ja vänder om från sin brinnande vrede, så att vi inte går under.

Och Gud betraktade vad de gjorde: sannerligen, de vänder om sin onda väg! Då ångrade Gud det onda som han sagt att han ska göra dem – ja, han gjorde det inte.

HERREN tillrättavisar Jona

Och detta ogillade Jona, det var något mycket ont! Och hans vrede flammade upp!

Och han bad till HERREN. Och han sade: Ack HERRE! Var det inte det jag tänkte [sade] när jag ännu var i mitt eget land [ordagrant: på min egen mark]? Därför ville jag först fly till Tarshish, för jag visste att du är en nådig och barmhärtig Gud, sen till vrede med en väldig nåd, en som kan ångra det onda. Så nu HERRE! Ta nu mitt liv från mig! Sannerligen, döden är bättre för mig än livet.

Då sade HERREN: Är det rätt av dig att vara vred?

Och Jona for ut ur staden. Och han slog sig ner öster om staden. Och där gjorde han ett skydd för solen [enkel hydda] åt sig. Och han slog sig ner under det, i skuggan, tills han skulle få se vad som skulle hända med staden.

Och HERREN Gud sände [utsåg] en växt [kanske en ricinbuske, betydelsen osäker]. Och den höjde sig över Jona för att ge skugga åt hans huvud och hjälpa honom att bli av med hans onda attityd].

[Det är andra gången verbet *manah* används. Första gången var när han sände det stora havsdjuret. Verbet betyder sända, utse. Det uttrycker Guds aktiva specifika handlande.

Och Jona gladdade sig över ricinbusken med en översvallande glädje.

Då sände [utsåg] Gud en mask vid gryningen nästa morgon. Och den angrep växten. Och den torkade bort.

Och det var [vajehi] när solen höll på att stiga upp. Då sände [utsåg] Gud en brännande vind från öster. Och solen angrep [samma verb som om masken som angriper busken] Jonas huvud. Och han blev helt utmattad [alt. ja den omslöt honom]. Och han önskade sig döden. Ja han sade: döden är bättre för mig än livet.

Då sade Gud till Jona: Är det rätt av dig att vara vred för växtens skull? Och han sade: Jag har rätt att vara vred – intill döden.

[Tidigare hade Jona varit vred på att Gud ville skona en hel stad, nu menar han att han har full rätt att vara lika vred för växtens, eller snarare skuggans, skull.]

Och HERREN sade: Du bekymrar dig om [tycker synd om] en växt som du inte haft arbete med eller fått att växa; över en natt blev den till och över en natt gick den under. Men jag, skulle jag inte bekymra mig över Nineve, den stora staden, där det bor mer än 120 000 människor som inte vet skillnad på höger och vänster [inte kan skilja mellan rätt och fel, de saknar insikt] och dessutom djur i mängd.

[Så slutar Jona bok, något överraskande, med ett av de tillfällena då det blir klart att Gud har omsorg även om djur.]